

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.001.36
JEL O14, O18

DOI 10.26906/eip.2018.2(69).1160

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ

Н. І. Верхоглядова, доктор економічних наук.

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Н.Ю. Мардус*, кандидат економічних наук.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

**ORCID 0000-0001-8551-1544*

© Верхоглядова Н.І., 2018.

© Мардус Н.Ю., 2018.

Стаття отримана редакцією 23.05.2018 р.

Вступ. З метою визначення стратегічних орієнтирів забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів необхідно сформулювати підсистему інформаційної бази, яка призначена для його дослідження і наявна за умови здійснення товарно-грошових відносин. Такі обставини відбивають стан інфраструктури, ступінь державного втручання та конкурентні умови, що існують на внутрішньому ринку. Основними елементами ринкової інфраструктури є розвиток транспорту, складського господарства й шляхів сполучення (поштової та кур'єрської діяльності), фінансова й страхова діяльність, комунікаційні послуги, сфера обслуговування тощо [1–3].

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Питання аналітичного дослідження процесів, що виникають на внутрішньому ринку товарів, не є новими. Значні наукові досягнення належать таким авторам, як В.Г. Бодров, Н. І. Балдич, В.О. Гусев, Ю. Матвеева, П.М. Макаренко, О.М. Азарян, В. О. Точилін, Т. О. Осташко, О. В. Пустовойт, А. Кредисов, І. Сіваченко, Ю. Пахомов, О. Паценко, В. Чередниченко, А.З. Підгориний та інші. На основі цих досліджень сформоване уявлення щодо теоретико-методичних і практичних підходів до визначення елементів внутрішнього ринку. Проте з метою змістовного наповнення інформаційної бази дослідження внутрішнього ринку товарів потребує комплексного аналітичного вивчення інформація факторно-обумовленого характеру, що полягає у дослідженні основних елементів інфраструктури внутрішнього ринку.

Мета дослідження – комплексне аналітичне вивчення основних елементів інфраструктури внутрішнього ринку товарів, які формують підсистему інформаційної бази забезпечення розвитку внутрішнього ринку.

Основний матеріал і результати. Для розвитку внутрішнього ринку товарів велике значення має розвиток транспорту, складського господарства й шляхів сполучення (поштової та кур'єрської діяльності). Як видно з рис. 1, кількість підприємств за цим видом економічної діяльності зростала впродовж періоду до 2013 року, після чого спостерігалось падіння кількості таких підприємств.

У цілому, за 2008–2017 роки кількість підприємств транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності знизилася на -91 підприємство, або на 0,66%. Довжина залізничних і автомобільних доріг є досить стабільною величиною, з чого спостерігаємо, що за 2008–2017 роки експлуатаційна довжина залізничних шляхів загального користування зменшилася на 1884,8 км, або на 8,7% (рис. 2). Щодо довжини автомобільних доріг, то вона також скоротилася на 6382,7 км, або на 3,77%.

Рис. 1. Кількість підприємств транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності у 2008–2017 роках (на початок року)

Джерело: складено авторами на основі даних [4–7]

Рис. 2. Довжина залізничних та автомобільних доріг загального користування

Джерело: складено авторами на основі даних [4–7]

Величина складських площ на підприємствах торгівлі наведена на рисунку 3, з якого видно, що площа складських приміщень скоротилася за досліджуваний період на 7587 тис. м² або на 55,33%, від рівня, котрий спостерігався на початку 2008 року.

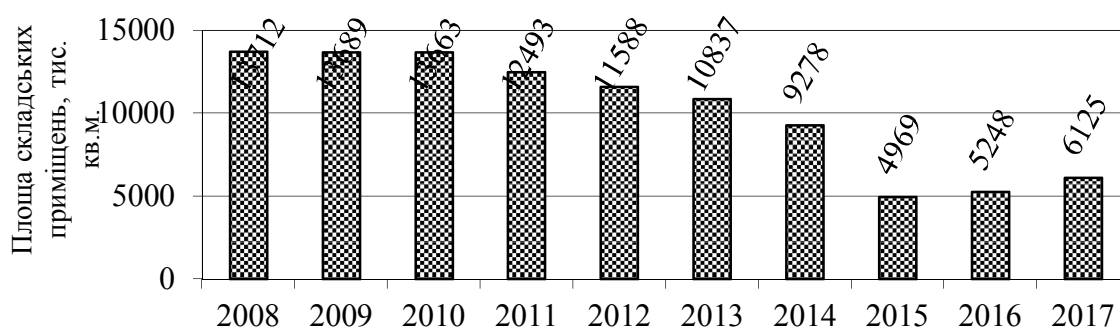

Рис. 3. Площа складських приміщень у 2008-2017 роках (станом на початок року)

Джерело: складено авторами на основі даних [4–7]

Крім підприємств транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності, велике значення для розвитку внутрішнього ринку мають фінансові й страхові підприємства, і, як видно з рис. 4, кількість підприємств фінансової та страхової діяльності з урахуванням кількості банків знизилася на 1941 одиниць, або на 32,11%.

Рис. 4. Кількість підприємств фінансової та страхової діяльності у 2008–2017 роках (станом на початок року)

Джерело: складено авторами на основі даних [4–7]

На рис. 5 наведена динаміка підприємств з надання інформаційних і комунікаційних послуг, якими можуть скористатися торговельні підприємства з метою поліпшення своєї діяльності.

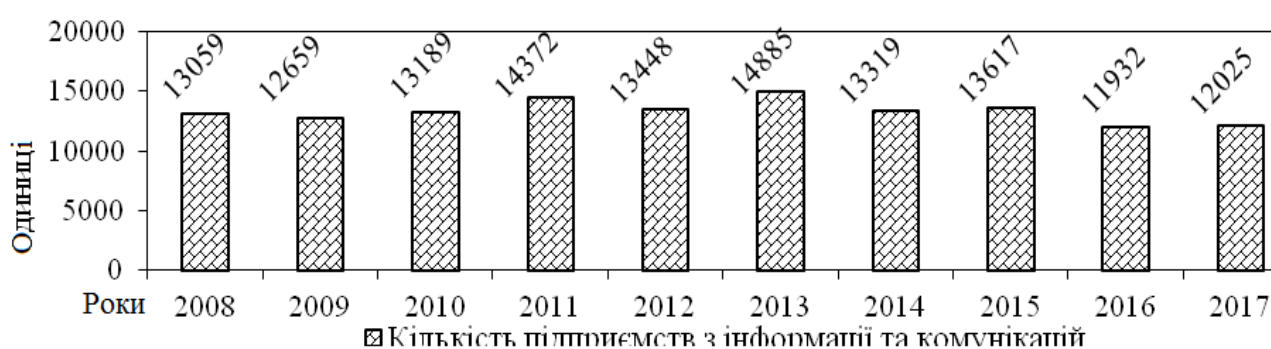

Рис. 5. Кількість підприємств з інформації та комунікацій у 2008–2017 роках (на початок року)

Джерело: складено авторами на основі даних [4–7]

Як видно з даних рис. 5, кількість підприємств за видом економічної діяльності «інформація та комунікації» мала досить значні коливання. У цілому, за 2008–2017 роки кількість таких підприємств скоротилася на 1034 одиниці, або 7,92%.

Різновидами діяльності, використання яких може значно підвищити ефективність функціонування внутрішнього ринку, є професійна, наукова та технічна діяльність. Кількість підприємств за даним видом діяльності (рис. 6), показує, що загальна кількість таких підприємств знизилася на 9206 одиниць, або на 27,74%.

Рис. 6. Кількість підприємств професійної, наукової та технічної діяльності у 2008–2017 роках (на початок року)

Джерело: складено авторами на основі даних [4–7]

Важливу роль для розвитку внутрішнього товарного ринку відіграють підприємства, що здійснюють діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (рис. 7).

Рис. 7. Кількість підприємств у сфері адміністративного і допоміжного обслуговування у 2008–2017 роках (на початок року)

Джерело: складено авторами на основі даних [4–7]

Як видно з рисунка 7, кількість підприємств у сфері адміністративного і допоміжного обслуговування у 2008–2017 роках скоротилася на 2464 одиниці, або на 15,16%.

Рис. 8. Кількість підприємств освіти у 2008–2017 роках (на початок року)

Джерело: складено авторами на основі даних [4–7]

Як і за іншими видами діяльності (рис. 8), кількість підприємств освіти за 2008–2017 роки знизилася (на 814 одиниць, або на 31,70%). Таким чином, за більшістю показників розвитку інфраструктури внутрішнього ринку спостерігалось хоча й незначне, але погіршення.

Наступним блоком умов здійснення товарно-грошових операцій є конкурентні умови та їх зміна. За даними Антимонопольного комітету України за 2008–2015 роки та на основі екстраполяції виявлених тенденцій на 2016–2017 роки на рис. 9 наведено динаміку структурних передумов конкуренції в Україні за 2008–2017 роки [8–13].

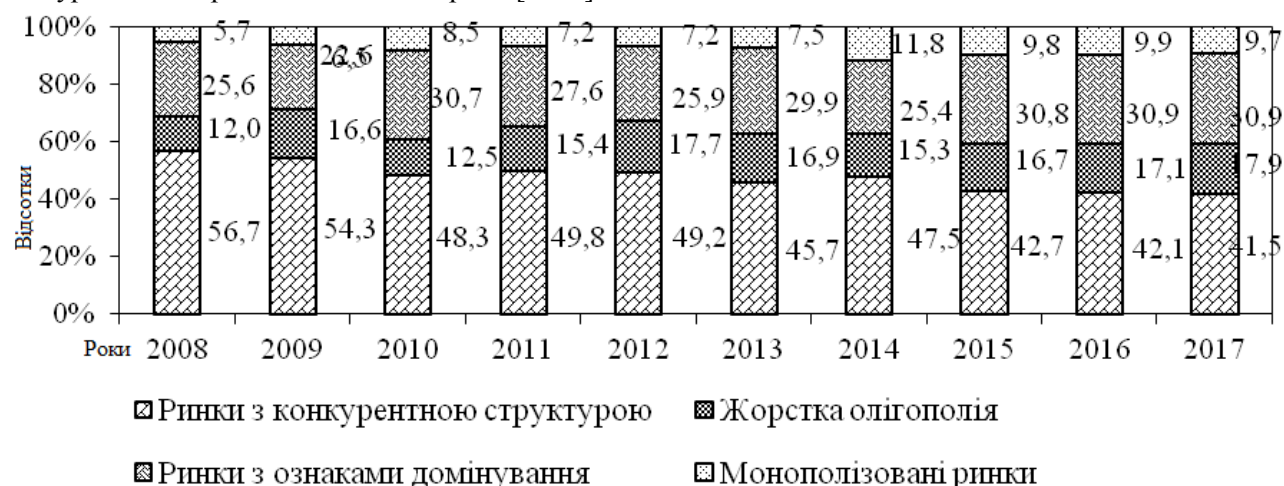

Рис. 9. Динаміка структурних передумов конкуренції в Україні у 2008–2017 роках (на початок року)

Джерело: складено на основі даних [8–13]

Як видно з даних рисунка 9, хоча ринки з конкурентною структурою є найбільш вагомим елементом у структурі ринків України, проте їхня питома вага скоротилася за розглядуваний період на

15,2%. Натомість питома вага ринків з жорсткою олігополією, з ознаками домінування та монополізованих ринків зросла на 5,9, 5,3 та 4%. Крім того, експерти Антимонопольного комітету України дійшли висновку, що з початку розгортання світової економічної кризи 2008 року має місце тенденція до скорочення рівня конкуренції в економіці України. При цьому, якщо протягом 2010 – 2011 років скорочення частки конкурентних ринків відбувалося за рахунок розширення олігопольних ринків, на яких конкуренція за певних умов можлива, то з 2012 року поступово зростають частки ринків з ознаками індивідуального домінування чи монополізованих ринків, на котрих конкуренція практично виключається. Водночас Антимонопольним комітетом було здійснено опитування респондентів, на основі якого було визначено рівень конкуренції за 2008 – 2015 роки. Ці дані з їх екстраполяцією на 2016 – 2017 роки наведені на рис. 10.

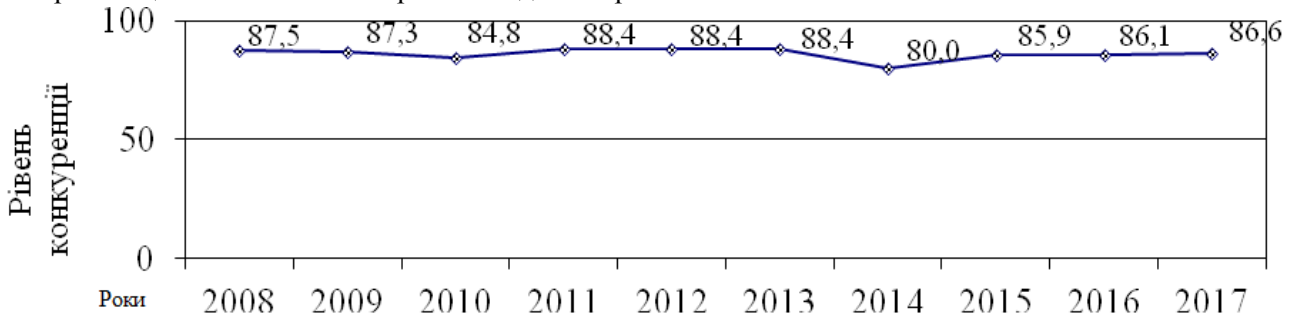
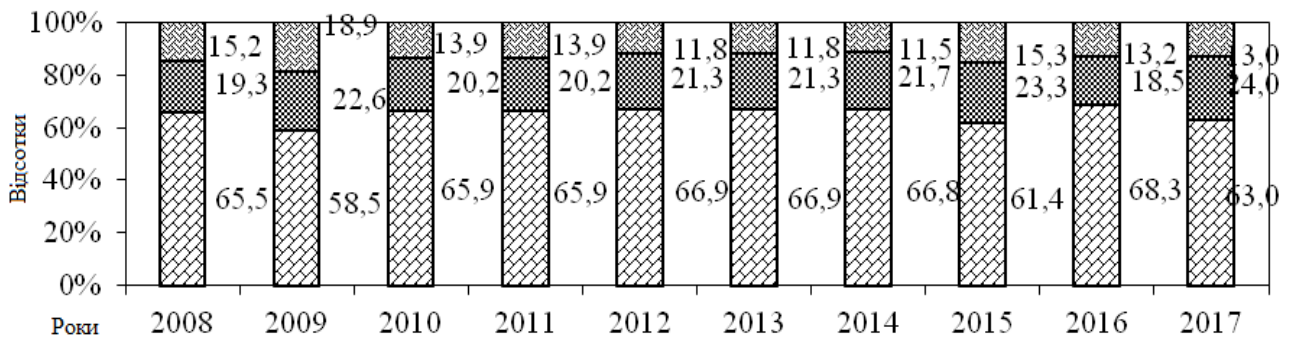

Рис. 10. Рівень конкуренції в Україні за 2008 – 2017 роки

Джерело: складено авторами на основі даних [8 – 13]

Як видно з рис. 10, незважаючи на підвищення рівня конкуренції за даними екстраполяції, в цілому за 2008 – 2017 роки рівень конкуренції дещо знизився (на 0,9% за досліджуваний період). За даними опитування Антимонопольного комітету України, наведеними у звіті за 2017 рік, надається порівняння внутрішньоукраїнської та зарубіжної конкуренції. Як видно з даних рисунка 10, більшість респондентів, опитаних фахівцями Антимонопольного комітету (близько 60 – 65%), оцінювали внутрішньоукраїнську конкуренцію як більш високу, ніж конкуренцію з імпортерами товарів. Найменш значна частина опитаних, навпаки, вважали, що зовнішня конкуренція є більш значною порівняно з внутрішньоукраїнською. Така різниця може пояснюватися належністю опитуваних суб'єктів господарювання до різних галузей національної економіки, які мають певні особливості, що обумовлюють різну інтенсивність конкуренції всередині країни.

Внутрішньоукраїнська вище Однакова Зарубіжна вище

Рис. 11. Оцінка впливу зовнішньої та внутрішньої конкуренції на діяльність вітчизняних підприємств (відсоток опитаних підприємств)

Джерело: складено авторами на основі даних [8 – 14]

Як свідчать висновки Антимонопольного комітету, наведені у звіті за 2017 рік, вплив конкуренції на діяльність вітчизняних виробників є в цілому сприятливим. Адже під тиском конкуренції ряд підприємств змушений підвищити ефективність своєї роботи (у 2017 – близько 41%), знизити ціни на вироблену продукцію (43%) [8 – 13].

Останнім блоком умов здійснення товарно-обмінних операцій є ступінь державного втручання в ринкові процеси. Оцінити вплив державного регулювання на протікання соціально-економічних процесів досить важко. На нашу думку, найбільш доцільно скористатися рейтингом Doing Business [15], який ураховує реформи регуляторного характеру, що мають спростити ведення підприємницької діяльності. Так, за 2008 – 2017 роки, за даними Всесвітнього банку, в Україні було впроваджено 33 реформи, в т.ч. сім у галузі реєстрації підприємств, чотири в галузі отримання дозволів на будівництво, одну в галузі підключення до системи електропостачання, дві в галузі реєстрації власності, три в галузі отримання кредитів, три в галузі захисту прав міноритарних інвесторів, сім у галузі оподаткування, дві в галузі міжнародної торгівлі, дві в галузі забезпечення виконання контрактів, дві в галузі відновлення платоспроможності. У таблиці 1 наведено дані щодо рейтингу України за складовими рейтингу Doing Business у 2008 – 2017 роках [15].

Таблиця 1

Рейтинг Doing Business для України у 2008 – 2017 роках

Роки	Реєстрація підприємств	Отримання дозволів на будівництво	Підключення до системи електропостачання	Реєстрація власності	Отримання кредитів	Захист міноритарних інвесторів	Оподаткування	Міжнародна торгівля	Забезпечення виконання контрактів	Відновлення платоспроможності
2008	64,47	-	-	49,91	56,25	33,33	18,31	40,13	66,94	10,90
2009	66,64	11,79	-	50,80	56,25	33,33	17,98	43,12	67,19	10,95
2010	67,94	4,00	32,25	51,29	56,25	40,00	17,98	48,29	67,19	10,95
2011	77,35	4,00	32,2	47,46	81,25	40,00	20,91	50,38	67,19	9,48
2012	79,84	14,67	32,39	47,87	81,25	40,00	20,05	48,80	67,19	10,69
2013	83,77	6,78	32,54	55,87	81,25	40,00	49,13	51,00	66,25	10,43
2014	85,53	68,72	52,04	68,21	87,50	46,67	54,88	53,44	66,25	28,34
2015	85,55	65,69	54,57	68,20	75,00	46,67	70,64	65,24	57,11	28,56
2016	92,09	65,72	54,84	69,32	75,00	46,67	74,66	65,15	57,11	28,43
2017	91,03	65,77	58,45	69,50	75,00	53,33	74,25	64,26	58,96	27,95

З даних табл.1 спостерігаємо, що Україна поліпшила значення рейтингових оцінок за всіма складовими, крім забезпечення виконання контрактів, за яким рейтингова оцінка країни знизилася на 7,98 п. Поліпшення складо: 26,56 п. у галузі реєстрації підприємств, 53,98 п. у галузі отримання дозволів на будівництво, 26,2 п. у галузі підключення до системи електропостачання, 19,59 п. у галузі реєстрації власності, 18,75 п. галузі отримання кредитів, 20,00 п. у галузі захисту прав міноритарних інвесторів, 55,94 п. у галузі оподаткування, 24,13 п. у галузі міжнародної торгівлі, 17,05 п. у галузі відновлення платоспроможності.

Висновки. Регуляторний вплив держави за 2008 – 2017 роки мав стимулюючий вплив на розвиток усіх складових національної економіки, в тому числі і на розвиток внутрішнього ринку товарів. Виконані розрахунки дають змогу підтвердити необхідність у формуванні інформаційної бази саме таким чином, як зображено на рис. 12.

Рис. 12. Змістове наповнення інформаційної бази дослідження внутрішнього ринку товарів

Джерело: складено авторами

Таким чином, удосконалено змістовне наповнення інформаційної бази дослідження внутрішнього ринку України, згідно з яким інформаційна база має включати, на відміну від існуючих, дві підсистеми, призначені для дослідження стану та розвитку внутрішнього ринку товарів, інформація в яких структурована залежно від характеру показників, з використанням котрих здійснюється оцінювання, що передбачає виділення блоків інформаційної бази функціонального, структурного та факторно-обумовленого характеру, завдяки чому стає можливим подати зібрану інформацію в найбільш сприятливому вигляді для подальшого дослідження та спростити процедуру оцінювання розвитку внутрішнього ринку товарів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. European Market Infrastructure Regulation (2013) Available from: https://www.pggm.nl/wat-vinden-we/Documents/pggm-position-paper-european-market-infrastructure-regulation-emir_februari-2013.pdf.
2. McNichol, Elizabeth. February (2016). "It's Time for States to Invest in Infrastructure". Center on Budget and Policy Priorities. <https://www.cbpp.org/research/state-budget-and-tax/its-time-for-states-to-invest-ininfrastructure>.
3. Dovhal, O. Stock market of Ukraine: Current situation and perspectives of development. *Socio-Economic Problems and the State* [online]. 13 (2), 2015 p. 76-81. [Accessed November 30, 2015]. Available from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15doapod.pdf>
4. Економічна статистика / Внутрішня торгівля [Електронний ресурс]. / – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/spr.htm.
5. Національні рахунки / Публікації Держстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ3_u.htm.
6. Багатогалузева статистична інформація [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sestr.htm.
7. Регіональна статистика / Публікації Державної служби статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm.
8. Звіт Антимонопольного комітету за 2012 рік [Електронний ресурс] / Затверджено розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12.03.2013 № 175-р. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=95114&schema=main>
9. Звіт Антимонопольного комітету за 2013 рік [Електронний ресурс] / Затверджено розпорядженням Антимонопольного комітету України від 14.03.2014 № 131-р. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=103172&schema=main>
10. Звіт Антимонопольного комітету за 2014 рік [Електронний ресурс] / Затверджено Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12.03.2015 № 6-рп. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=110270&schema=main>
11. Звіт Антимонопольного комітету за 2015 рік [Електронний ресурс] / Затверджено розпорядженням Антимонопольного комітету України від 14.03.2016 № 3-рп. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=122547>
12. Звіт Антимонопольного комітету за 2016 рік [Електронний ресурс] / Затверджено розпорядженням Антимонопольного комітету України від 14.03.2017 № 2-рп. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=133712&schema=main>.
13. Звіт Антимонопольного комітету за 2017 рік [Електронний ресурс] / Затверджено розпорядженням Антимонопольного комітету України від 28.02.2018 № 5-рп. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=140483&schema=main>
14. Внутрішня торгівля [Електронний ресурс] / Публікації Держстату України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2org_u.htm.
15. Doing Business оценка бизнес-регулирования. Наборы ретроспективных данных и данные о трендах [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://russian.doingbusiness.org/custom-query>.

REFERENCES:

1. European Market Infrastructure Regulation (2013), access mode: https://www.pggm.nl/wat-vinden-we/Documents/pggm-position-paper-european-market-infrastructure-regulation-emir_februari-2013.pdf.
2. McNichol, Elizabeth. February (2016). It's Time for States to Invest in Infrastructure. Center on Budget and Policy Priorities, access mode: <https://www.cbpp.org/research/state-budget-and-tax/its-time-for-states-to-invest-ininfrastructure>.

3. Dovhal, O. (2015). Stock market of Ukraine: Current situation and perspectives of development. *Socio-Economic Problems and the State* [online]. 13 (2), p. 76-81. Access mode: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15doapod.pdf>.
4. Economic statistics (2017), [Domestic trade], access mode: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/spr.htm.
5. National Accounts (2017), [Publications of the Gosstat of Ukraine], available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ3_u.htm.
6. Multisectoral Statistical Information (2017), [Regional Statistics], access mode: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sestr.htm.
7. Publications of the Gosstat of Ukraine (2017), [Regional statistics], access mode: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm.
8. Zvit Antymonopolnoho komitetu za 2012 rik (2013). [Report of the Antimonopoly Committee for 2012], access mode: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=95114&schema=main>.
9. Zvit Antymonopolnoho komitetu za 2013 rik (2014). [Report of the Antimonopoly Committee for 2013], access mode: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=103172&schema=main>.
10. Zvit Antymonopolnoho komitetu za 2014 rik (2015). [Report of the Antimonopoly Committee for 2014], access mode: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=110270&schema=main>.
11. Zvit Antymonopolnoho komitetu za 2015 rik (2016). [Report of the Antimonopoly Committee for 2015], access mode: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=122547>.
12. Zvit Antymonopolnoho komitetu za 2016 rik (2017). [Report of the Antimonopoly Committee for 2016], access mode: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=133712&schema=main>.
13. Zvit Antymonopolnoho komitetu za 2017 rik (2018). [Report of the Antimonopoly Committee for 2017], access mode: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=140483&schema=main>.
14. Domestic trade (2017), [Publications of the Gosstat of Ukraine], access mode: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2org_u.htm.
15. Doing Business Business Rule Assessment (2017), [Retrospective data sets], access mode: <http://russian.doingbusiness.org/custom-query>.

УДК 338.001.36

JEL O14, O18

Verkhohliadova Nataliia I., D.Sc. in Economics, Professor, Vice-Rector of the State Pedagogical University "Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture". **Mardus Nataliia Yu.**, PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Analysis and Accounting, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". **Development of the Internal Market Infrastructure.** In order to determine the strategic guidelines for the development of the domestic market of goods, it is necessary to form a subsystem of the information base, which is intended for its research and takes place under the condition of commodity-money relations. Such conditions reflect the state of the infrastructure, the degree of state intervention and the competitive conditions that take place in the domestic market.

The purpose of the study is a comprehensive analytical study of the main elements of the infrastructure of the domestic market of goods, forming a subsystem of the information base for the development of the domestic market.

Main material and results. The development of transport, warehousing and communication (postal and courier activities) is very important for the development of the internal market of goods. As the research showed (in general for 2008-2017) the number of transport, warehousing, postal and courier activities decreased by 0.66%. Regarding the length of highways, it also decreased by 3.77%. The area of warehouses decreased by 55.33% over the period under study, which was observed in early 2008.

Of great importance for the development of the domestic market are financial and insurance companies. The number of enterprises of financial and insurance activities (taking into account the number of banks) decreased by 32.11%.

Professional, scientific and technical activities can significantly improve the efficiency of the functioning of the domestic market, but also decreased by 27.74%.

Companies operating in the field of administrative and auxiliary services play an important role for the development of the domestic commodity market. The number of enterprises in the area of administrative and auxiliary services in 2008-2017 has decreased by 2,464 units or by 15.16%.

Thus, for most indicators of the development of the infrastructure of the domestic market, it was observed, though insignificant, but deteriorating. Although markets with a competitive structure are the most

important element in the structure of Ukrainian markets, their share decreased over the period by 15.2%. Instead, the share of markets with rigid oligopoly and monopolized markets has increased.

Research results. The regulatory influence of the state in 2008-2017 was stimulating on the development of all components of the national economy, including the development of the domestic market of goods. The performed calculations allow us to confirm the need for the formation of an information base.

Thanks to the research, it becomes possible to present the collected information in the most favorable form for further research and to simplify the procedure for assessing the development of the domestic market of goods.

Keywords: internal market, infrastructure, competition, information base, provision.

УДК 338.001.36
JEL O14, O18

Верхоглядова Наталія Ігорівна, доктор економічних наук, професор, проректор ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури». Мардус Наталія Юріївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Розвиток інфраструктури внутрішнього ринку. Здійснено комплексне аналітичне вивчення основних елементів інфраструктури внутрішнього ринку товарів, що формують підсистему інформаційної бази дослідження внутрішнього ринку товарів, з метою її змістовного наповнення, інформація якої є структурованою залежно від характеру показників (з використанням котрих здійснюється оцінювання) та передбачає виділення блока факторно-обумовленого характеру.

Ключові слова: внутрішній ринок, інфраструктура, конкуренція, інформаційна база, забезпечення.

УДК 338.001.36
JEL O14, O18

Верхоглядова Наталья Игоревна, доктор экономических наук, профессор, проректор ГБУЗ «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры». Мардус Наталья Юрьевна, кандидат экономических наук, доцент. Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт». Развитие инфраструктуры внутреннего рынка. Осуществлено комплексное аналитическое изучение основных элементов инфраструктуры внутреннего рынка товаров, формирующих подсистему информационной базы исследования внутреннего рынка товаров, с целью ее содержательного наполнения, информация которой является структурированной в зависимости от характера показателей (с использованием которых осуществляется оценка) и предусматривает выделение блока факторно-обусловленного характера.

Ключевые слова: внутренний рынок, инфраструктура, конкуренция, информационная база, обеспечение.